

על אחוז השומן, פוריות ורווחיות (הערות לרשימתו של חיים בן-יעקב)

רוצה אני לתבוע את עלבונן של פרותנו, שלדבריו — רובן ככולן הן פרות חולות, ואחד דינן — „חיסול“.

על יסוד קונפירמציה מקרית בין גבת ומר-חביה מגיע חב"י למסקנה, שאחוז השומן הגבוה יותר בגבת הוא הסיבה לאחוז פוריות גבוה יותר, והוא ממשיך וקושר את העלייה באחוז השומן עם צמצום הימים הפתוחים. ולבסוף על סמך השערה „כלכלית“ שטחית הוא מסכם: „אבל אין ספק, כאשר מפחיתים 3–4 אגורות מליטר חלב, רפת כזו אינה רנטבילית ודינה — במוקדם או במאוחר — להתחסל“.

חיים בן-יעקב רואה עצמו נביא של חורבן. הוא פותח את רשימתו ב„עוד ניצחון כזה ואבד-נו“, ומסכם בפסק דין חד משמעי על פיו חלק גדול מעדר החלב בארץ נגזר דינו לחיסול. אינני יודע מי השופטים אשר ישבו בדין, אבל כאחד הנאשמים והנגידונים לחיסול הייתי רוצה ללמד מעט סניגוריה על אותן „הפרות החולות“, או אולי להביע את משאלתן האחרונה לפני ביצוע גזר הדין.

אתחיל מהסוף, פעם, כאשר נוסדו הקיבוצים, פחדו מהמושג רווח; זה צלצל בורגני, קפיטאליסטי; בימים ההם עבדו בכדי „להתפרנס ב-כבוד“, היום אנו עובדים בשביל להרוויח, והגור-מים המשפיעים על הרווחיות ברפת החלב הם רבים מאוד. כל משק מכלכל את הענף לפי דרכו ותנאיו המיוחדים. אחוז שומן גבוה בפני עצמו איננו סגולה לא לרווחיות יותר גדולה וגם לא לפוריות יותר טובה. יש משקים בעלי אחוז שומן גבוה עם פוריות נמוכה, כשם שיש משקים בעלי אחוז שומן נמוך עם פוריות טובה. והוא הדין גם לגבי גובה תגובת החלב והשומן ביחס לרווחיות. היום אפשר כבר להוכיח, שיש עדרים „המתפר-נסים בכבוד“ גם עם אחוז שומן נמוך ותחלופת פרות גבוהה, וזאת — בניגוד למוסכמות שלרבים מאתנו קשה להשתחרר מהם. כחומר לעיון ומח-שבה אני מביא מעט מספרים המדברים בעד

חייב אני תודה לחיים בן-יעקב מחפציבה על שעורר אותי להגיב על הרהוריו הכתובים ב„משק הבקר והחלב“, מס' 119. אני מודה ומתוודה, שאני שותף מלא ל„שמחת הכלל לסיכום תגובות החלב והשומן במשקי ביקורת החלב לשנת תשל"א“. שנה זו היא צעד נוסף קדימה בדרכו של ענף הבקר בארץ, פרי עבודתם של כל הגור-מים העוסקים בו, ובראש וראשונה הבוקרים. ואיתם — אנשי הטיפוח, ההזנה, ההדרכה, הרופ-אים, אנשי המחקר וכל הבאים במגע עם משק החלב.

נכון שאין להתעלם מבעיית אחוז השומן בחלב, ואילו טרח חיים בן-יעקב לקרוא ביסודיות בחר-ברת משק הבקר, מס' 117 עמ' 2, היה מוצא את הקטעים הבאים: „הירידה באחוז השומן מדאיגה במיוחד, כי לאחר שהתייצבה פחות או יותר בשלוש השנים האחרונות חלה שוב ירידה נוס-פת, והפעם הגיעה לשפל שכמוהו לא ידענו מאז התחלת ביקורת החלב בשנת 1934“. — „כפי שאמרנו מדאיגה ביותר הירידה באחוז השומן, אשר היתה גדולה במיוחד בשתי הקבוצות העיק-ריות בייצור חלב: בקיבוצים ומושבים שיתופיים, החולבים 3 פעמים, ירדו ב-0.04% ובמושבים (2 X) ירדו ב-0.05%, מבלי לעלות בהרבה בתגובת החלב לפרה (58 ק"ג).“

אינני צורף ואין אני בקיא ב„אבני חן נדירות“, ובכל זאת הייתי אחד הראשונים אשר ברכו בעל-פה מלב אל לב את בוקרי משק גבת על הישגיהם. אני מודה, שאני מקנא בהם. אנו במרחביה מעונ-ינים ללמוד מהם. ואף-על-פי-כן, תמה אני — מה טעם מצא לו חיים בן-יעקב למעט בהישגים של בוקרי מרחביה בשעה שבא לשבח את בוקרי גבת.

אינני בא לתבוע עלבונם של בוקרי מרחביה, שהרי ממילא זקוקים אנו לרחמים: „הפרה המס-כנה עבדה עבודת פרך, המשק הוסיף מזון, העוב-דים והמזריעים התחבטו בבעיות נוספות, וגם „תגובה“ צריכה לעבד חלב כזה לריק“. אבל

קבוצה ג': 3 משקים באזור „השירות” עם פחות מ-3% שומן, ומרווח ימים מההמלטה עד להתעברות נמוך מהממוצע של 88.2 ימים (אחרי ניכוי הפרות שהתעברו >150 יום) בשנת תש”ל.

ה מ ש ק	% שומן	ימים עד להתעברות
כיסופים	2.88	81.2
אורים	2.85	83.3
מגן	2.82	78.6
הממוצע במרחב „השירות”		88.2

קבוצה ד': 6 משקים עם % שומן גבוה מ-3.3%, ובהם מרווח ימים מההמלטה עד להתעברות גדול מהממוצע, שהוא 88.2 ימים.

ה מ ש ק	% שומן	ימים עד להתעברות
דורות	3.44	92.6
בית-קמה	3.39	90.4
גבים	3.34	91.0
משואות-יצחק	3.32	92.0
משמר הנגב	3.31	92.0
נען	3.35	89.9
הממוצע במרחב „השירות”		88.2

סיכום: המטרה היא רווחיות הענף, ובראש הגורמים להשגתה ניצב האדם, הגורם האנושי. עתידה וקיומה של כל רפת תלויים בצוות הנושא אותה. רפת עם % שומן נמוך ובה צוות עובדים מסור ובעל ידע תוכל בנקל להעלות את אחוז השומן, אם וכאשר התנאים הכלכליים יחייבו זאת. אבל לרפת בלי רפתנים אפילו 5% שומן לא יעזרו לה להמשיך ולהתקיים.

עזרא צמרי, מרחביה
אפריל 1972

עצמם (מתוך דו"ח של האגודות להזרעה, וספר העדר).

קבוצה א': 6 משקים במרחב „און” עם פחות מ-3% שומן והם בולטים בהתעברות מעל ה-ממוצע של משקי „און” (הממוצע בתשל”א 40.1% לפי בדיקת הריון, פרות בלבד).

ה מ ש ק	% שומן	% התעברות פרות
עין-גב	2.59	45.0
עין-השופט	2.99	42.4
געש	2.94	45.4
דגניה ב'	2.97	42.4
מעגן	2.83	44.1
תל-קציר	2.94	50.0
הממוצע במשקי „און”		40.1

קבוצה ב': 8 משקים במרחב „און” עם יותר מ-3.3% שומן, ובאלה ההתעברות נמוכה מה-ממוצע (40.1), ביניהם עדר אחד עם כשלושה וחצי אחוז שומן אשר התחסל! *משמע — אחוז שומן לבדו איננו סגולה לאריכות ימים.

ה מ ש ק	% שומן	% התעברות פרות
עין-המפרץ	3.33	36.1
מזרע	3.32	38.1
שריד	3.38	35.9
כפר החורש	3.47	36.6
שמרת	3.31	32.7
מעברות	3.40	31.6
איילת השחר	3.33	36.9
להבות הבשן*	3.44	32.9
הממוצע במשקי „און”		40.1

האמנם רק קצרת הכסף?

(השגות על דברי ח. בן-יעקב, מזכיר „און”)

חלב, שפוגמים — לדבריו — בבריאות הבהמה, המתבטאת בירידה באחוז השומן, בפוריות לקויה, ועוד.

גם אני בדעה שתגובות גבוהות אינן המטרה היחידה בטיפוח, ויש להחשיב גם גורמים אחרים,

בחברת האחרונה — 119 של „משק הבקר והחלב” השיג הח' ח. בן-יעקב על ההצלחה המדומה בעליית התגובה הממוצעת השנתית בחלב לפרה, ללא עלייה מקבילה באחוז השומן. המשיג רואה פגם ברדיפה אחר שיאים בתגובות